

Õiguskantsler

Teie 19.02.2015 nr

Meie 29.05.2015 nr 6-1/150316/1502442

Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta Elatisabi mittemaksmine eestkostjale

Austatud

Pöördusite õiguskantsleri poole avaldusega, milles tõite välja [elatisabi seaduse](#) rakendamisel tõusetunud probleemid. Tõstasite oma avalduses küsimuse, kas eestkostjale elatisabi mittemaksmine näol on tegemist lapse õiguste põhjendamatu riivega, kuna laps, kes on kaotanud mõlemad vanemad (ja kellele on määratud eestkostja) on pandud halvemasse positsiooni kui need lapsed, keda kasvatab üks vanem. Samuti küsisite, kas elatisabi seaduse § 2 lõiked 1 ja 4 ei ole omavahel vastuolus.

Alustasin Teie avalduse alusel menetlust kontrollimaks, kas elatisabi seaduse regulatsioon, mis välistab elatisabi maksmise lapse eestkostjale, on põhiseadusega kooskõlas. Menetluse tulemusena olen seisukohal, et elatisabi seaduse § 2 lg 4 ei riku osas, milles see ei näe ette elatisabi maksmist lapse eestkostjale, põhiseaduse § 12 lõikes 1 sätestatud võrdsuspõhiõigust ja on põhiseadusega kooskõlas.

I Asjassepuutuv säte

1. Elatisabi seaduse § 2 lg 4 sätestab:

„Elatisabi makstakse vanemale, kes taotleb kohtult elatise väljamõistmist, välja arvatud elatise suuruse muutmist, ja kelle kasuks on tehtud käesoleva seaduse § 3 lõikes 1 nimetatud kohtulahend.“

II Õiguslik analüüs

2. Elatisabi seaduse § 2 lg 1 järgi on õigus elatisabile alaealisel lapsel, kelle vanem ei täida ülalpidamiskohustust või ei tee seda perekonnaseaduse § 101 lõikes 1 nõutavas ulatuses. Elatisabi seaduse § 2 lg 4 kohaselt makstakse elatisabi vanemale. Elatisabi maksmist lapse eestkostjale seadus ette ei näe. Elatisabi seaduse eelnõu seletuskirjas¹ on selgitatud, et elatisabi ei saa taotleda lapse eestkostjad, kuna neile makstakse eestkostja toetust.

---

¹ Viidatud seletuskiri ei ole elektrooniliselt kättesaadav.

3. Elatisabi makstakse tingimusel, et vanem on pöördunud kohtusse elatise väljamõistmiseks. Seega ei maksa riik elatisabi kõigile vanematele, kes ei saa teiselt vanemalt² seadusega ettenähtud ülalpidamist lapsele, vaid üksnes nendele, kes on elatise väljamõistmiseks pöördunud kohtu poole. Märkida tuleb, et ka lapse eestkostja saab ja peab taotlema lapse ülalpidamiseks kohustatud isikult elatist. Nimelt sätestab perekonnaseaduse § 183 lg 1 eestkostja kohustuse nõuda õigel ajal sisse eestkostetavale kuuluvad nõuded, seega ka alaealisele kuuluva ülalpidamisinõude, mis tal on oma vanema vastu.
4. Antud asjas on seega põhiküsimuseks, kas elatisabi seadus kohtleb ebavõrdselt neid lapsi, kelle suhtes teostab hooldusõigust vanem, kes on taotlenud kohtu kaudu elatise väljamõistmist, võrreldes nende lastega, kelle suhtes teostab hooldusõigust eestkostja, kes on taotlenud kohtu kaudu elatise väljamõistmist.
5. [Põhiseaduse](#) § 12 lg 1 sätestab üldise võrdsuspõhiõiguse, selle põhiõiguse riivega on tegemist siis, kui leiab aset võrdses seisundis olevate isikute ebavõrdne kohtlemine. Seega tuleb esmalt kindlaks teha, kas tegemist on sarnases olukorras olevate, st võrreldavate isikute gruppidega. Antud juhul on võrreldavuse kindlakstegemisel määrav, et nii nende laste, keda hooldab vanem, kui nende laste, keda hooldab eestkostja, kasvatamisel tekivad ühtemoodi lapse ülalpidamisega seotud kulud, ehk tegemist on sarnases olukorras olevate laste ja nende hooldajatega. Kuna elatisabi makstakse üksnes vanemale, kes on pöördunud elatise väljamõistmiseks kohtu poole, siis tuleb võimaliku ebavõrdse kohtlemise aspektist võrrelda neid samas seisundis olevate eestkostjatega, ehk eestkostjatega, kes on pöördunud elatise väljamõistmiseks kohtu poole. Leian, et võrreldavate gruppidenä tuleb vaadelda lapsi koos oma vanema või eestkostjaga, sest vanem või eestkostja peab kandma lapse ülalpidamisega seotud kulusid, ehk elatisabi maksmine või mittemaksmine mõjutab ühiselt nii lapse kui tema vanema või lapse ja tema eestkostja rahalist olukorda.
6. Seadusandja kohtleb elatisabi maksmisel nimetatud kahte võrreldavat gruppi erinevalt – lapse vanemale, kes on pöördunud kohtusse elatise väljamõistmiseks, maksab riik elatisabi, lapse eestkostjale, kes on pöördunud kohtusse elatise väljamõistmiseks, riik elatisabi ei maksa.
7. Võrreldavate isikute ebavõrdne kohtlemine ehk võrdsuspõhiõiguse riive on lubatud, kui riive põhjus on mõistlik ja asjakohane. Antud juhul on seadusandja eesmärk eestkostjale elatisabi mittemaksmisel samasisuliste toetuste dubleerimise vältimine ja selle kaudu riigi rahaliste vahendite kokkuhoid olukorras, kus eestkostjale makstakse eraldi just eestkostjale ettenähtud toetust.³ Nimelt sätestab [riiklike peretoetuste seaduse](#) § 9 eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetuse, millele on õigus vanemliku hoolitsuseta lapsel, kelle üle on seatud eestkoste või kelle suhtes on sõlmitud kirjalik perekonnas hooldamise leping ja kes vastab lapsetoetuse saamise tingimustele. Leian, et eesmärk samasisuliste toetuste dubleerimise vältimiseks ja selle kaudu riigi rahaliste vahendite kokkuhoidmiseks ei ole põhiseadusest tulenevalt lubamatu, ehk tegemist on mõistliku ja asjakohase põhjusega isikute erineval kohtlemisel. Ka Riigikohus on korduvalt leidnud, et avalike rahaliste vahendite kokkuhoid ja säästlik kasutamine võivad olla erineva kohtlemise legitiimseks põhjuseks (sh sotsiaalsfääris).⁴

² Kui vanem on ülalpidamise andmisest vabastatud, on ülalpidamiskohustus vanavanematel - PKS § 106.

³ Elatisabi seaduse seletuskirja kommentaar § 2 lg 4 kohta – „Elatisabi ei saa taotleda lapse eestkostjad, kuna neile makstakse eestkostja toetust.“

⁴ Vt näiteks Riigikohtu 7.06.2011 otsus asjas nr 3-4-1-12-10, p 42.

8. Seda, et elatisabi ja eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus täidavad samu eesmärgi (ehk tegemist on samasisuliste toetustega), kinnitavad nimetatud toetustele seaduses sätestatud eesmärgid. Elatisabi seaduse eelnõu seletuskirjas on selgitatud, et elatisabi maksmine peab tagama lapse ülalpidamise olukorras, kus üks vanematest oma ülalpidamiskohustust ei täida ja elatise nõudmiseks tarvitusele võetud abinõud (kohtumenetluse algatamine) ei ole veel soovitud tulemusi andnud. Seaduse teine eesmärk on ärgitada vanemaid senisest aktiivsemalt elatisnõudega kohtusse pöörduma. Riiklike peretoetuste seaduse §-s 9 sätestatud eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetuse eesmärgiks on parandada eestkostel ja perekonnas hooldamisel olevate laste toimetulekut ning majanduslikku olukorda.⁵ Riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas selgitatakse, et eelnõuga tõstetakse eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetust 240 euroni ning selle toetusega katab riik suures ulatuses eestkoste- või hooldusperes elava lapse ülalpidamiskulud, samuti selgitatakse, et toetus on märkimisväärselt suurem kui igakuine lapsetoetus.
9. Seega toetab riik lapse ülalpidamist nii elatisabi kaudu kui eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetuse kaudu. Seejuures tasub märkida, et eestkostjaid ja hooldusperesid toetab riik suuremas ulatuses kui vanemaid. Riiklike peretoetuste seaduse §-s 9 sätestatud eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetus on 240 eurot kuus.⁶ Elatisabi maksab riik maksimaalselt 288 eurot 90 päeva eest (elatisabi seaduse § 4 lg 3 järgi on elatisabi päevamäär üks kolmandik lapsetoetuse määra, s.o 3,2 eurot ning elatisabi makstakse § 3 lg 2 järgi 90 päeva eest, s.t $90 \times 3,2 = 288$).
10. Elatisabi mittemaksmine isikule, kes saab riigilt riiklike peretoetuste seaduses sätestatud muud toetust, mis aitab katta lapse ülalpidamisega seotud kulusid on kahtlusega sobiv meede riigi rahaliste vahendite kokkuhoidmiseks, samuti ei saa kahtluse alla seada sellise meetme vajalikkust. Kuna eestkostjale makstav toetus katab lapse ülalpidamise kulusid suuremas ulatuses kui vanemale makstav elatisabi, siis ei ole eestkostjale elatisabi mittemaksmise näol tegemist eestkostja ja tema hooldamisel oleva lapse õiguste ebaproportsionaalse riivega.

Lugupidamisega

/allkirjastatud digitaalselt/

Ülle Madise

Kristi Paron 6938411
Kristi.Paron@oiguskantsler.ee

⁵ Vt 19.11.2014 Riigikogus vastu võetud riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu [seletuskiri](#).

⁶ 19.11.2014 Riigikogus vastu võetud riiklike peretoetuste seaduse muutmise seaduse eelnõu seletuskirjas selgitatakse, et „Eelnõuga tõstetakse eestkostel või perekonnas hooldamisel oleva lapse toetust 240 euroni, mille lisanduv lapsetoetus (alates 1. jaanuarist 2015 45 eurot) aitab katta lapse hinnangulise keskmise ülalpidamiskulu, mis 2013. aastal Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike uuringute keskuse RAKE poolt läbiviidud „Lapse ülalpidamiskulude arvutamise meetodika uuendamise analüüsi“ tulemusel oli Eestis perioodil 2010 – 2012 hinnanguliselt 280 eurot ühe lapse kohta, sõltumata lapse vanusest ja elupiirkonnast.“